

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах господарювання просторова політика є важливим інструментом реалізації конкурентних переваг регіону. В Україні присутні різні форми просторової організації бізнесу (спеціальні економічні зони, технопарки, наукові та індустріальні парки, кластери та ін.). На відміну від провідних інноваційно розвинутих країн світу, вони не стали точками економічного зростання в Україні. З огляду на це, виникає актуальна необхідність детальнішого аналізу наявних проблем розвитку просторової організації бізнесу в Україні.

Загалом у нашій країні можна прослідкувати трансформацію форм просторової організації бізнесу. Зокрема, у 1996 році з'явилися перші спеціальні економічні зони та території пріоритетного розвитку. Згодом загальна кількість спеціальних економічних зон нараховувала 12. Однак, ці форми просторової організації бізнесу не оправдали свої цілі і, фактично, вичерпали себе через непрозорість функціонування. Ключовою причиною цього необхідно насамперед назвати значні недоліки законодавчої бази регулювання їх діяльності. Зокрема, це непрозорий механізм надання пільг, що створило умови для численних зловживань. Окрім того, доволі складною, непрозорою і довготривалою була процедура створення таких зон. Нездатність держави забезпечити ефективний контроль за діяльністю спеціальних економічних зон через наявність багаторівневої системи управління та високий ступінь зарегульованості зон. Значним ударом по спеціальних економічних зонах було скасування практично усіх пільг у 2005 році, що фактично нівелювало ознаки функціонування спеціальної економічної зони, порушувало гарантії і довіру інвесторів.

У 1998 році в Україні з'явилися перші технопарки і кластери. Не зважаючи на те, що зараз на території України нараховується понад 50 кластерів різного галузевого спрямування, досі відсутнім є визначення поняття «кластер» у вітчизняному законодавстві, його видів, так і нормативно-правове регламентування особливостей його створення і функціонування загалом. Ця форма просторової організації бізнесу є доволі перспективною і тому особливо потребує державної підтримки розвитку та формування відповідної законодавчої бази регулювання діяльності.

Складною ситуація є із розширенням мережі технопарків в Україні. Так, попри те, що зареєстровано 16 технопарків, однак лише в половині з них відбувається реалізація проектів. Виключно віртуальний характер діяльності технопарків не забезпечує відповідного економічного ефекту для регіонів. Окрім того, необхідно наголосити на наявності значної правової колізії щодо сутності технопарків, як одного з підвидів спеціальних економічних зон, і функціонування спеціального режиму на території технопарку. Так, згідно із Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», спеціальних економічних зон є частиною території, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності, у той час як Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» передбачено, що пільги надаються не на інноваційну діяльність технопарків, яка здійснюється на певній території, а лише на окремих інноваційний проект, що пройшов державну реєстрацію. Більше того, після внесення змін до останнього закону, якими було ліквідовано більшість пільг, про фактичне існування спеціального режиму інноваційної діяльності технопарків не йдеться. Окрім того, до вагомих проблем регулювання діяльності технопарків можна віднести складну, бюрократизовану процедуру експертизи та реєстрації проектів технопарків [3].

Відсутність поступального розвитку технологічних парків в Україні вказує на значні організаційні й правові прорахунки регулювання їх діяльності.

У 2007 році в Україні було прийнято Закон України «Про наукові парки». Цікавим моментом є те, що світова практика свідчить про первинність появи спочатку наукових парків, а згодом їх інших підвидів (технопарків), тоді як в Україні відбулося навпаки. Можливо, через недооцінювання і, відповідно, недофінансування розвитку науки в Україні ефект від діяльності наукових та технопарків в Україні є значно нижчим, аніж закордоном.

Загалом на нинішній день в Україні зареєстровано в Міністерстві освіти і науки України 19 наукових парків [1]. Однак, наявна мережа наукових парків в Україні є вузько локалізованою (близько 70% НП України розташовані в м. Київ, Харків, Одеса), не зважаючи на наявність сильних наукових осередків в інших регіонах України. Окрім того, у Господарському кодексі України та Законі України «Про інноваційну діяльність» є відсутніми правові засади НП як суб'єктів інноваційної діяльності.

З 2012 року розпочалося створення мережі індустріальних парків і їх формування законодавчої бази (Закон України «Про індустріальні парки»). На нинішній день кількість індустріальних парків стрімко зростає і досягла 28 парків, включених до Реєстру індустріальних парків і 7 приватних індустріальних парків, які до цього реєстру не включені [2]. Однак, не зважаючи на це, лише одиницям з цих парків вдалося запрацювати.

До ключових причин такої ситуації з індустріальними парками в Україні можна віднести: складність отримання коштів з Державного, місцевих бюджетів; неякісний менеджмент індустріальних парків; нерегульованість земельних питань. Згідно із вітчизняним законодавством, створення індустріальних парків може відбуватися виключно на землі промислового призначення. А спеціальної процедури переведення цільового призначення землі під парк він не вказує. Відповідно, переведення цільового призначення землі для учасників парку займає зайвий час і витрати. Окрім того, існують труднощі з виділенням земель державної чи комунальної власності для парків, стягнення орендної плати за земельні ділянки. Обмеженість інфраструктурного забезпечення розвитку індустріальних парків, пов'язана із складністю доступу до мереж електро-, газо- та водопостачання, монополізацією даного ринкового сегменту, а також нерегульованістю питань щодо розбудови та надання технічних умов приєднання до мереж енергетичних об'єктів розподіленої енергетики. Непривабливість майданчиків для будівництва індустріальних парків, оскільки, з одного боку, парк типу Greenfield передбачає створення парку на новій земельній ділянці, де немає необхідної інфраструктури. З другого боку, індустріальні парки типу Brownfield створюється на базі вже існуючого

промислового майданчика, підприємств-банкрутів, які зазвичай в Україні знаходяться у плачевному стані і потребують значних витрат на їх облаштування та модернізацію.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що ключовими проблемами стримування розвитку форм просторової організації бізнесу в Україні є:

- недосконале нормативно-правове регулювання їх діяльності, що передбачає складну процедуру створення та реєстрації, непрописаний, а подекуди непрозорий, механізм отримання державної допомоги. Окрім того, відсутність правової бази регулювання діяльності, як до прикладу для кластерів. Часта зміна умов діяльності форм просторової організації бізнесу;
- низький рівень розвитку просторової культури в бізнес середовищі. Нерозуміння підприємствами, науковцями та владою синергетичних переваг роботи в рамках просторових структур;
- відсутність стратегічного і системного підходу держави до розбудови просторових мереж у країні;
- непрофесійність ініціаторів створення різних форм просторової організації бізнесу;
- корупція, яка виступає ключовою проблемою при вирішенні бюрократичних питань щодо створення та облаштування форм просторової організації бізнесу;
- відсутність гарантій інвесторам щодо забезпечення стабільності умов функціонування та державної підтримки діяльності;
- нестабільна політична та економічна ситуація в Україні, що відлякує потенційних інвесторів форм просторової організації бізнесу.

Список використаної літератури:

1. Інноваційна діяльність та трансфер технологій [Електронний ресурс]. Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-texnologij/>
2. Індустріальні парки в Україні [Електронний ресурс]. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=6463d3ba-aa13-4e54-8db9-0f36642c43d9&tag=IndustrialniParkiVUkraini>
3. Ткач С.М. Нормативно-правове регулювання діяльності просторових форм організації бізнесу в Україні: ключові проблеми та перспективи розвитку / С.М. Ткач // Економіка та право. – К.: 2017. – № 1(46). – С. 105-112.